

**Cour
Pénale
Internationale**

**International
Criminal
Court**

ICC-PIDS-FS-01-004/10_Lin

Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo na mokuse

Liboso ya ndako-monene ya Esambelo po na mwa mikolo
Bilili: ICC-CPI/Wim Van Cappellen

Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo, oyo ekotambola engebene na Stati ya Roma, ezali mobembano ya mbala ya liboso esalemi kati ya bikolo ebele mpo na kotelemisa tibinale ya libela oyo ekokata makambo etali mbeba ya minene oyo ekokwela lisanga ya bato ya molongo mobimba, mpo na kosunga kosukisa bozangi botumbwami ya bakeli mbeba. Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ezali lingomba ya bikolo ebele ekotambola na boyangelami ya yango mei, mpe ezali na kati ya makambo ya Lisanga ya bikolo té. Yango ezwami na La Haye na ekolo Holanda. Ata ko mosolo na yango ya kotambwisa misala ekowuta liboso mpenza na Bikolo ebembana na Stati ya Roma, ekowwaka mpe makabo ekowuta bipai na bipai: baguvernema, mangomba ya bikolo na bikolo, moko bato ya bozwi, bakopani mpe bisika misusu

Banda kala mokili ezalaki na mposa ya kokela tibinale moko mpo na bikolo mingi. Yango wana, na sekula eleki, ekomaki na kot ngola likambo ya kolimwisa moko bituka na nko, oyo ya kokela mbeba na bomoto mpe mbeba ntango ya bitumba. Bisambisami elekanaki na Nuremberg mpe na Tokyo ezalaki mpo na mbeba na ntango ya bitumba, mbeba ya kobebisa kimya, mpe mbeba likolo ya bomoto oyo esalemaki na etumba ya 40-45. Na mibu 1990 nsima ya bowelani ya na nse na nse kati ya bikolo ya Westi ná ya Monyele, bokelami ya tibinale lokola Esambelo ya mbeba ya bikolo mingi mpo na ekolo ya kala ya Yugsolvia mpe ekolo Rwanda ewutaki na ntina ete kozanga kotumbwama ekoki kondimama lisusu soki te. Nzokande lokola yango ekelamaki sé mpo na mbeba esalemaki na mwa eleko moko boye to mpe mpo ya moko bowelani, lisengeli ya kotelemisa tibinale ya libela oyo ekotambola na boyangelami ya yango mei mpo na kolandela makambo ya mbeba eyaki kondimama na moto nyoso. Na mokolo ya 17 sanza ya sambo na mobu 1998, lisanga ya bato ya molongo mobimba eyaki kok ma na nsuka ya likambo yango na ntango bikolo 120 bandimaki komikotisa na Stati ya Roma, oyo ezali mobeko-litina oyo etelemisi Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ya libela. Stati ya Roma ebandaki kolandema na mokolo ya liboso ya sanza ya sambo na mobu 2002 nsima ya botiyami maboko na bikolo 60.

Etando ya bokonzi

Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ekolandela mbeba ya minene oyo ekokwela lisanga ya bato ya molongo mobimba, mpenza-mpenza na oyo etali bolimwisi moko bituka na nko, bokeli mbeba likolo ya bomoto to mpe ntango ya bitumba, soki esalemaki nsima ya mokolo ya liboso ya sanza ya sambo ya mobu 2002. Mbeba moko-moko wana elimbolami polele na Stati ya Roma mpe na mikanda misusu. Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ekolandela mpe mbeba ya kobundisa ekolo mosusu soki elimbolami na Bikolo ebembana. Ata ko boye, yango ezali mpe na ntina te soki likambo esili kopesama na Likita ya bokengi ya Lisanga ya bikolo na maboko ya Zuzi-mofundi, lokola mikano na yango ekokwelaka bikolo nyoso oyo ezali na kati ya Lisanga ya bikolo ; to mpe soki ekolo moko esakoli yango mei ete endimi bokonzi ya Esambelo

Esambelo ezali sé b ekokisi motango, ekomititiya na esika ya myango ya bokati makambo ya bikolo te kasi ekomibakisa nde na yango. Ekoki kolandela mpe kosambisa bato kaka soki misala ya bosembo na bikolo oyo ekoki lisusu te kobandisa bisambisami to ekobeta ntolo ete ekosalaka yango kasi ezali kosala yango ndé na mitema mibale to mpe ezangi makasi ya kosambisa makambo na ndenge elongobani. Mobeko monene wana eyebani b mobeko ya bokokisani. Mpe lisusu, Esambelo ekoluka kolandela bato oyo bamemi mokumba monene koleka na kati ya bambaba oyo ekokwela lisanga ya molongo.

Zuzi-mofundi akoki kokana kobanda malukani to kolandela moto na nzila misatu oyo :

- Bikolo ebembaba na Stati ya Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ekoki kopesa makambo na maboko ya Zuzi-mofundi;
- Likita ya bokengi ya Lisanga ya bikolo ekoki kotuna na Zuzi-mofundi ete abanda malukani ;
- Zuzi-mofundi akoki kokana kobanda malukani proprio motu (na bolingi ya ye mei) na bolandaka basango ewuti na balobeli balongobani. Na nzila oyo, Zuzi-mofundi asengeli kozwa liboso ndingisa

epai ya Sambele ya bosambisi ya liboso oyo ekosangisa bazuzi misatu oyo bazali na bango na bonsomi.

Kobatelama na bolandelami na mibeko ezali te

Kozala mokonzi monene ya leta ndakisa Tata Mokonzi ya Ekolo, moko ya ekipi ya Guvernema to Parlema to moponami to mosali monene ya leta ekopekisa soki te ete bafunda moto na makambo etali mbeba. Bakonzi minene ya mapinga to bakomanda bakoki kolandema mpo na mbeba esalemi na bato oyo bazali na bokambi to boyangeli na bango. Nzokande, Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ekoki kolandela te bato oyo bakokisaki nainu mbula 18 te na ntango mbeba esalelaki.

Makoki ya baviktimi mpé bafundami

B elengelama na mibeko mpe meko ekotambwisa Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo, baviktimi bakoki koyebisa na Zuzi-mofundi makambo etali mbeba oyo elongobani na bokonzi ya Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo. Oyo ezali mbala ya liboso, banda bosambisi makambo ya mbeba esalema, ete baviktimi bázwá likoki ya komikitisa na esambisi liboso ya esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo mpe ya kosenga mafutami. Yango elingi koloba ete bakosuka bobele na kotatola te, kasi bakoki mpe kopesa makanisi na bango na nyoso oyo etali likambo banda

libandeli tee suka. Bakoki kotinda moto na esika na bango na Esambelo, mpé ntango mosusu kozwa lisungi epai ya esambelo.

Gelefié akosalisa baviktimi ná banzeneneke mpo ete bázwá solo kati na makoki na bango, akosunga bango na ntango ya esambisi mpe, soki esengeli, akozwa meko mpo na kobatelama na bango. Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo ekoki kosenga lifutami na nzila ndenge na ndenge : bozongisi biloko, bozongisi lokumu to bofuti biloko ebebaki.

Bikolo ebembana na Stati ya Roma esálá mwa ebombelo ya mosolo mpo na baviktimi mpe mabota viktimi ya bambeba oyo elongobani na Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo, na ndenge ete moko mafutami ekoka kosalema, ata soki moto oyo akwei na likambo azali na makoki ya kosala yango te.

Kobatela makoki ya bafundami ezali na motuya mingi zambi ekopesa eposa ete bosambi elekana na bosembo ya solo solo. Gelefié moto azali na mokumba ya makambo ya bosambeli, asila koti ya na lokasa nkombo ya basambeli mpo na kozala na bokebi, engebene na Ligelema ya bofundi likambo mpe ya bolakisi bosolo, ete basambeli bakobundela bafundami liboso ya Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo bázwá batu ya mayele ekoki mpe balongobani na Code ya Ezalela ya basambisi.

Biteni ya misala kati ya Esambelo

Biteni ya misala kati ya Esambelo

Mokumba ya Bilo ya Plezida ezali na maboko ya Plezida, Zuzi Sang-Hyun Song moi-ekolo Korea, mpe na balandi na ye mibale : Plezida molandi ya liboso, Zuzi Fatoumata Dembele Diarra moi-ekolo Mali mpe Plezida molandi ya mibale, Zuzi Hans-Peter Kaul moi-ekolo Alemanyi. Bango baponamaki kati ya bazuzi 18 ya Esambelo.

Bilo ya Plezida ezali na mokumba ya koyangela misala ya ndako ya Esambelo, longola bobele Bilo ya Zuzi-mofundi. Ekokamba misala elongo na Bilo ya Bofundi mpe ekotuna yango ndingisa mpo na makambo nyoso ekotala yango mibale. Mokumba ya Bilo ya Plezida ekotisi mpe misala ya bisambi ná oyo ya libanda.

Basekisió

Bazuzi 18 bakabwami na Basekisió misatu ya Esambelo : Bosambisi ya liboso, Bosambisi mpenza mpe Bofundi lisusu. Bango baponami kati ya bakandida bauti bipai nyoso ya molongo mpo na mabongi na bango mpe bosembo na bango ya koleka. Bazali lingomba ya banganga-mayeke baponami mpo na zebi na bango ya mibeko na oyo etali makambo ya mbeba to makambo mosusu ya ndenge wana ekokwela na kati ya mikili mingi, ndakisa mibeko ya kobatela bomoto mpe makoki ya bato.

Bazuzi bazali batu bakosala nyoso ete bisambi elekana na malembe mpe ete mibeko ya bokati makambo elandema malamu.

Bilo ya Zuzi-mofundi

Bilo ya Zuzi-mofundi ekambemi na Zuzi-mofundi, Luis Moreno-Ocampo moi-ekolo Argentina, oyo asungami na Zuzi-mofundi mokitani Fatou Bensouda moi-ekolo Gambi. Zuzi-mofundi ná Zuzi-mofundi mokitani na ye baponami na Likita ya Bikolo ebembana. Lotomo ya Bilo ezali ya koyamba mpe kokákola balapolo mpe basango ya mbeba mpo na kolopola soki ntina ezali solo ya kolandela likambo, ya kofunda likambo etali bolimwisi moko bituka na nko, mbeba etali bomoto to mbeba na ntango ya bitumba ; to mpe kolukisa bato oyo basali mbeba ya motindo wana. Bilo ya Zuzi-mofundi eyangelami na Esambelo ya mbeba ya bikolo na bikolo te.

Bilo ya Gelefié

Bilo ya Gelefié ekambemi na Silvana Arbia, (Italia), oyo asungami na Gelefié mokitani Didier Preira (Senegal). Matindami na yango ya makasi ezali kopesa maboko na bazuzi mpe na Bilo ya Zuzi-mofundi na maye matali kotambwisa mpe kokokisama ya misala. Ekopesa mpe maboko lolenge moko wana na misala ya yango mei na oyo etali bosambeli, baviktimi mpe banzeneneke, bopanzi nsango mpe bokengi. Bilo ya Gelefié ezali na kati ya misala ya Esambelo mpe ekolongibinia banzela ya sikisiki ya kopesa lisungi na baviktimi, banzeneneke mpe basambeli na ndenge ete makoki na bango kolandelaka Stati mpe Ligelema ya bofundi likambo ná ya kolakisa bosolo ezala ya kobatelama.

Likita ya Bikolo ebembana

Likita ya Bikolo ebembana ezali eteni ya bokengeli mpe ya kosala mibeko na kati ya Esambelo mpe ekosangisa bantoma ya Bikolo oyo etiya maboko na Stati ya Roma to endimá Stati ya Roma. Likita ya Bikolo ebembana ezali na Bilo na yango, oyo ekambemi na Plezida moko mpé balandi na ye mibale ná bato 18 baponami mpo na manda ya mbula misato, na bokebaka ete eteni moko ya mokili ná bokeseni ya kotambwisa makambo ya bosembo lokola ekosalema bipai na bipai, ezanga na kati te. Ezali na Secrétariat moko ya libela na kati ya Esambelo na La Haye. Likita ya Bikolo ebembana ekokamata meko na makambo ndenge na ndenge, lokola kondimama ya nkoma etali mibeko mpe budget, boponi bazuzi mpe boponi Zuzi-mofundi ná Bazuzi-bafundi bakitani.